

Werkgroepen

1504 Odonata - Libellen

Voor de inventarisatie van libellen is het afgelopen jaar een uitstekend jaar geweest. Het uitkomen van de "Verspreidingsgegevens van de Nederlandse libellen" als bijlage bij de vorige Nieuwsbrief, was een goede start van het seizoen. Alhoewel nog lang niet alle oude gegevens in de kaartjes verwerkt zijn, geeft het een goed kader met vragen om de verspreiding en ecologie van de Nederlandse libellen verder te bekijken. Het afgelopen jaar is vanuit het IKC-Natuurbeheer helaas geen subsidie toegekend om met de tweede fase van het EIS-project 'Verspreiding en monitoring van Nederlandse libellen' te starten. Wel is bekend geworden dat in 1996 een Rode lijst van libellen kan worden samengesteld. Hiervoor zal in december 1995 weer een maand gewerkt kunnen gaan worden aan het bijwerken van de bestanden. De nadruk zal liggen bij het aanvullen van de gegevens van de periode 1900 - 1950, om een analyse mogelijk te maken van de achteruitgang tussen deze periode en de periode na 1990.

De belangrijkste groep die momenteel in Nederland libellenwaarnemingen verzameld is het Libellenproject van de jeugdbonden. Hiervan zijn het afgelopen jaar niet alleen veel waarnemingen binnengekomen, maar ook zeer veel speciale waarnemingen. Door het uitzonderlijk warme weer zijn er dit jaar bijvoorbeeld meer zuidelijke soorten dan ooit gesignaleerd in Nederland. Hieronder een korte greep uit de spectaculairste waarnemingen. De sinds het begin van deze eeuw uitgestorven *Orthetrum brunneum* werd na 90 jaar weer in Nederland gezien. Op twee plaatsen in Zuid-Limburg werden populaties van deze soort aangetroffen en op de St. Pietersberg en in de steengroeve van Winterswijk werden zwervers gezien. De uiterst zeldzame *Aeshna affinis* werd op een twintigtal plaatsen in de zuidelijke helft van Nederland gesignaleerd. *Crocothemis erythraea* was sinds 1993 al met een kleine populatie uit Zeeuws-Vlaanderen bekend, maar deze soort werd afgelopen jaar nu ook in het zuidoosten van het land vastgesteld: op drie plaatsen in Limburg werden mannetjes gesignaleerd. Tot slot de waarneming die zelfs het NRC Handelsblad haalde: zwervers van de noord-Afrikaanse *Hemianax ephippiger* werden half juli bij Budel-Dorplein waargenomen: de eerste waarneming van deze soort in Nederland.

Verder was er vanaf eind juli een periode met langdurige oostenwinden. Hiermee kwamen grote hoeveelheden van *Sympetrum flaveolum* en *S. sanguineum* naar Nederland gevlogen. Grote concentraties van duizenden individuen werden op meerdere plaatsen gezien. Uniek was dat met redelijke zekerheid een deel van deze zwerm vanuit Nederland de Noordzee overstak en 180 km verder in het Engelse Norfolk landde. Verder had deze oostenwind een individu van *Ophiogomphus cecilia* meegenomen naar Zuid-Limburg. Een waarneming die de Volkskrant haalde: deze soort was al 60 jaar niet meer in Nederland gezien.

Marcel Wasscher

060 Opomyzidae (Diptera: Brachycera)

Deze werkgroep werd ongeveer een maand geleden opgericht en omvat de twee in Nederland voorkomende genera van de familie Opomyzidae. Opomyzidae zijn vliegen waarvan de larven in grassen leven. Ook de adulten, over het algemeen geen geweldige vliegers, zijn tussen het gras aan te treffen. Het zijn relatief kleine vliegjes (2-4 mm), vaak met vleugeltekening (fig. 1). Enkele algemene soorten kunnen door middel van slepen gemakkelijk ver-

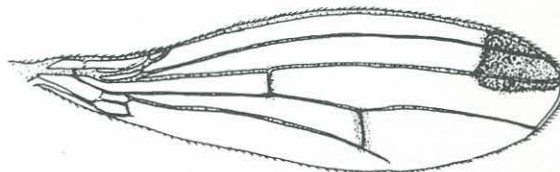
zameld worden. Het zijn juist deze algemene soorten die ook regelmatig in malaisevallen aangetroffen worden. Andere soorten, die als veel minder algemeen beschouwd worden, worden vrijwel niet door middel van slepen of met behulp van een malaiseval verzameld. Voor deze soorten moet je echt op je ellebogen in het gras gaan liggen. Of deze soorten echt zo zeldzaam zijn als je uit de hoeveelheid verzamelde exemplaren zou kunnen opmaken, is de vraag.

De geringe afmeting en de verborgen levenswijze van deze vliegen kan een reden zijn voor het feit dat na de Meijere, die vrijwel alle in Nederland voorkomende vliegenfamilies bewerkte, niemand zich serieus met de Nederlandse Opomyzidae heeft beziggehouden. In zijn laatste naamlijst vermeldde de Meijere (1939) 5 soorten (twee soorten van het genus *Opomyza* Fallén, 1820 en drie soorten van het genus *Geomyza* Fallén, 1810) uit Nederland. In het buitenland hebben zich de laatste jaren wel enkele dipterologen serieus met Opomyzidae beziggehouden en ook nieuwe soorten uit de Palaearctische Regio beschreven (Drake, 1992; Carles-Tolrá, 1993a en 1993b; Nartshuk, 1993a en 1993b).

Voor determinatie van de in Nederland voorkomende Opomyzidae kan gebruik gemaakt worden van de recentelijk gepubliceerde tabel van Drake (1993). Hierbij moet echter wel rekening gehouden worden met het feit dat niet alle in Nederland voorkomende soorten hierin opgenomen zijn. Voorzichtigheid geboden dus. Deze tabel vormt, in combinatie met de eerder genoemde literatuur, wel een goede basis. Een probleem bij de determinatie vormen de vrouwtjes van bepaalde soortengroepen van het genus *Geomyza*. Van deze soortengroepen kunnen met de bestaande tabellen eigenlijk alleen de mannetjes aan de hand van de genitaliën betrouwbaar op naam gebracht worden. Verder is van enkele soorten binnen het genus *Opomyza* de status nog onzeker.

Hoe is nu de huidige stand van zaken? Na het bestuderen van de belangrijkste Nederlandse collecties (collecties van het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden, van het Zoologisch Museum in Amsterdam en mijn eigen collectie) zijn er inmiddels 12 soorten (5 soorten van het genus *Opomyza* en 7 soorten van het genus *Geomyza*) uit Nederland bekend. Het is de bedoeling dat deze resultaten binnenkort gepubliceerd worden. Gezien het beperkt aantal gegevens van zelfs de meest algemene soorten lijkt het op dit moment nog weinig zinvol om verspreidingskaarten te maken. Bovendien moeten alle gegevens nog in een databestand ingevoerd worden om bewerkt te kunnen worden. Een verspreidingskaart zou wel aan kunnen geven hoe weinig er nog aan de Opomyzidae van Nederland gedaan is.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met de coördinator.

figuur 1. Vleugel van *Geomyza martineki* Drake, 1992

Belangrijke determinatieliteratuur

- Carles-Tolrá, M., 1993a. Tri novych bida sem. Opomyzidae (Diptera) iz Ispanii.-- Ent. Obozr. 72(2): 410-413.
- Carles-Tolrá, M., 1993b. A new species of *Geomyza*, with new acalyptrate records to the Iberian Peninsula (Diptera, Acalyptrata).-- Hist. Animal. 2: 49-55.
- Drake, C.M., 1992. Two new species of *Geomyza* with notes on the combinata group (Diptera: Opomyzidae).-- Br. J. Ent. Nat. Hist. 5: 143-153.
- Drake, C.M., 1993. A review of the british Opomyzidae (Diptera).-- Br. J. Ent. Nat. Hist. 6: 159-176.
- Nartshuk, E.P., 1993a. Three new species of *Geomyza* from the Palaearctic Region (Diptera: Opomyzidae).-- Zoosyst. Rossica 1: 142-144.
- Nartshuk, E.P., 1993b. On Opomyzidae (Diptera, Cyclorrhapha) of the baltic countries with a revision of Sintenis' collection.-- Proc. Estonian Acad. Sci. Biol. 42(1): 1-12.

Jan Willem van Zuijlen

het voorkomen in Nederland bevestigd worden. Net als bij de Opomyzidae moeten de gegevens nog in een databestand worden opgenomen om bewerkt te kunnen worden.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met de coördinator.

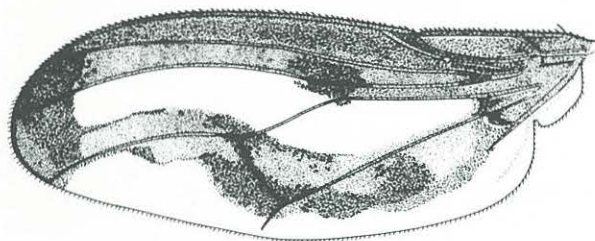
Belangrijke determinatieliteratuur

- Andersson, H., 1990. De svenska prickflugorna (Diptera, Pallopteridae), med typdesigneringar och nya synonymer.-- Ent. Tidskr. 111: 123-131.
- Morge, G., 1967. Die Lonchaeidae und Pallopteridae Österreichs und der angrenzenden Gebiete. 2. Teil: Die Pallopteridae.-- Naturkundl. Jahrb. d. Stadt Linz 13: 141-212.

Jan Willem van Zuijlen

0061 Pallopteridae (Diptera: Brachycera)

Deze werkgroep werd tegelijk met de vorige werkgroep opgericht en bestudeert de in Nederland voorkomende soorten van het genus *Palloptera* Fallén. Pallopteridae zijn vliegen waarvan de larven van een deel van de soorten phytophaag in bloemhoofdjes van composieten of stengels van schermbloemigen leven. De larven van andere soorten leven als predatoren van schorskevers en boktorren. De adulten, die er door hun vaak fraaie vleugeltekening (fig. 2) redelijk opvallend uitzien worden weinig aangetroffen. Sommige soorten worden wel regelmatig binnenshuis tegen ramen aangetroffen. Verder worden er in malaisevalmateriaal vaak Pallopteridae aangetroffen.

figuur 2. Vleugel van *Palloptera muliebris* (Harris, 1780)

Ook voor deze familie geldt dat er na de Meijere vrijwel niemand meer serieus aan gewerkt heeft. Door de Meijere werden 7 soorten uit Nederland gemeld. Een van de weinigen die in Nederland wel naar Pallopteridae heeft gekeken, de heer B. van Aartsen, bezit een van de beste collecties van Nederlandse Pallopteridae. Bij hem zijn reeds langere tijd twee soorten uit Nederland bekend die nog niet officieel als zodanig gemeld zijn. Een publicatie waarin deze soorten worden gemeld mag binnenkort verwacht worden.

Voor de determinatie van de in Nederland voorkomende soorten kunnen de tabellen van Morge (1967) en Andersson (1990) worden gebruikt. In de laatste tabel zijn niet alle in Nederland voorkomende soorten opgenomen.

Van deze families werd het materiaal van de belangrijkste Nederlandse collecties reeds bekeken. In totaal werd van 9 soorten materiaal aangetroffen. Van alle door de Meijere gemelde soorten kon